

PLASTİK TABAKLAR

Doç. Dr. S. Sevim Erel*

Giriş

Kurum servis alanlarında kullanılan tabaklar genellikle; porselen, melamin ve paslanmaz çelikten yapılmıştır. Paslanmaz çelik, kırılmaması, paslanmaması, görünüşünün güzel olmasına karşın, pahalıdır.

Porselen, kalitesine bağlı olarak çeşitli fiyatlarda satılmaktadır, dikkatli kullanılır ve doğru temizlenirse uzun süre dayanır.

Ancak, porselenin en olumsuz yönü kolay kırılmasıdır. Kurumlarda kırılmaların çoğu, porselenin porselene çarpması sonucunda ve % 75-80'i kirli tabak yıkama alanında olmaktadır.(1).

Çok cazip ve güzelleri bulunmasına rağmen, bugün bile plastikler, daha çok en olumlu yönü olan dayanıklılık özelliğinden yararlanmak amacıyla, kır yemeklerinde, çocuklar için, mutfakta ve bir de kalabalık grupların servislerinde kullanılmaktadır.

Özellikle melamin gibi hafif, kullanılırken fazla gürültü çıkarmayan, depolanması kolay olan ve cazip renklerde yapılabilen plastikler, bazı hastane, restoran ve okul yemek salonlarında tercih edilmektedirler.

Plastik tabaklar beyaz veya renkli olabilir. Desenli melamin tabaklarda desen, üzerine model çizilmiş olan ince melamin tabakası ile uygulanır. Bu desenli tabaka kalıp içine yerleştirilir ve tabağın tamamı bir tek işlemle yapılır. Bu durumda dekorasyon, ürü-

* Hacettepe Üniversitesi Ev İdaresi ve Aile Ekonomisi Bölümü Başkanı.

nün devamlı bir parçası olmaktadır ve yıkama veya ovma ile çıkartılamaz (2).

Yıldızlı tabaklarda bile yıldız, plastik içine gömülüdür ve devamlıdır.

Plastikleri satın alırken ve kullanırken çeşitli özelliklerini ve sınırlarını bilmekte yarar vardır.

Plastikler iki gruba ayrılır; termoplastikler ve termosetting plastikler.

Termoplastikler

Bu cins plastikler üretim sırasında ısıtılınca esnek hale gelirler, soğuyunca sertleşirler ve bu işlem tekrarlanabilir. Celluloid adıyla 1860 da bulunmuştur ve o yıllarda bağayı taklit ederek ayna ve fırçaların arkalarında yaygın bir biçimde kullanılmıştır (3,4).

Yemek yeme araçlarının yapımında yaygın olarak kullanılan thermoplastikler aşağıda verilmiştir.

Polistyren : Görünüşü güzel fakat nisbeten gevrek ve kolay kırılır, basınç altında parçalanma eğilimindedir. Genellikle ucuz bardak ve tabakların yapımında kullanılır, sıcak suda yumuşar. Çok ucuza şekillendirilebilmesi, kullanıldıktan sonra atılan yemek tabak çatal v.b. yapımında kullanılması uygun görülen yegane plastik olmasına neden olmuştur.

Styren Acrylonitrile : Suyun kaynama derecelerindeki sıcaklığa dayanabilir, lekelenmeye karşı bir dereceye kadar dayanıklıdır, şeffaf olarak da yapılabilir.

Polythene : Bazı cinsleri (Low density Polythene), kaynar suda yumuşar, genellikle ucuz yiyecek kutularının, piknik kaplarının yapımında kullanılır, sertlik verilmesi için kalın yapıları vardır. Diğer bazı cinsleri ise (High density polythene) 104° C ye kadar dayanır.

Polypropylene : Sert, sağlam, lekelenmeye karşı epeyce dayanıklı, 121° C ye kadar dayanabilen ve kaynar su içinde kullanılabilen bir plastik çeşididir.

Acrylics : Bunlar genel olarak tepsi ve diğer aksesuarın yapımında kullanılırlar; çok çeşitli parlak renklerde, düz veya dokulu bir yüzeyde yapılabilir.

Polycarbonate : Çok sağlamdır, bazı deterjanların içinde bulunan alkalilere karşı dayanıklı değildir, bunlar plastiğin yüzeyinde minik deliklerin açılmasına ve yüzeyin bozulmasına neden olur, 121° C ye kadar dayanabilir.

Thermosetting Plastikler

Bu tip plastiklerin yapımında kalıplanacak toz, ısıtmayla yumuşar ve kimyasal olarak eritilmeyecek bir katı haline gelir, böylece de ısıyla yeniden şekillendirilemez.

Melamine Formalehyde : Yemek kaplarının yapımında kullanılan ve en geniş kullanılma alanı çeşitli mutfak malzemesinin yapımı olan bir plastiktir, genel olarak kısaca «melamine» olarak adlandırılır (3,5).

Sertlik, ağırlık, evde kullanılan kimyasal maddelere dayanıklılık özellikleri yönünden seramiğe en yakın olan plastiktir.

İyi yapılmış olur ve dikkatli kullanılırsa lekelenmeye karşı nisbeten dayanıklıdır ve 121° C sıcaklığa kadar dayanır (3,6).

Plastiklerin Bakımı

Bakım kolaylığı plastiklerin satılmasında önemli olan etkenlerden biridir.

Doğru kullanmayı bilmek şartıyla plastiklerin çoğu gerçekten kırılmaz. Ancak, tekrar tekrar sert döşemeye düşürüldüklerinde çatlayabilir, hatta keskin uçları olan parçalara ayrılarak kırılabilirler.

Plastikler, dayanıklı ve hafif olmak gibi olumlu yönlerine karşın, tümünün iki olumsuz yönü vardır. Bunlardan bir tanesi yüzeyinin kolaylıkla çizilmesi ve sonradan lekelenmesi, ikinci olumsuz yönü ise bir çoğunun suyun kaynama derecelerine dayanmasına rağmen, fırın içi ve ocak üzerindeki sıcaklıklara dayanıklı olmamasıdır.

Melamin plastik tabaklar ısı ekstremlerine karşı dayanıklıdır, buz dolabında kullanılabildikleri gibi kaynar sudan da zarar görmezler. Ancak, fırın içi yüksek sıcaklık derecelerine ve doğrudan doğruya aleve karşı tutulmazlar, yanar sigara üzerlerinde leke bırakabilir. Yiyecek lekeleri, özellikle çay, kahve gibi maddeler

rin oluşturduğu lekeler bir miktar sodyum bikarbonatlı suda bırakılarak çıkartılabilir.

Yıkamada alkali deterjanlar kullanılmalıdır. Lekelerin temizlenmesinde kullanılacak kimyasal maddelerin kloruz olanları tercih edilmelidir (1).

Toz ovucular melamini çizeceğinden kesinlikle kullanılmamalıdır.

Özet

Plastik satın alırken veya kullanırken, çeşitli özellikleri ve sınırlamalarını bilmekte yarar vardır. Çok cazip ve güzelleri bulunmasına rağmen bugün plastikler daha çok en olumlu yönü olan dayanıklılık özelliğinden yararlanmak amacıyla; kır yemeklerinde çocuklar için, mutfakta ve kalabalık grupların servisinde kullanılmaktadır.

Summary

It is useful when buying and using plastics to know their various limitations and characteristics.

Today, although the best of current designs are sophisticated, plastics are still bought primarily for outdoor use, for children, for kitchen, for mass catering-for the occasion when its principal advantage of toughness can be fully exploited.

K A Y N A K L A R

1. West, et, al., Food Service in Institutions, John Willey and Sons Inc., New York 659-660 1966
2. Wingate, I. B., Gillespie, K, R., Addison, B. G., Know Your Merchandise, Mc. Grow-Hill, New York 297 318 1964.
3. Good, E., Tableware, A Design Centre Publication, Mc Donald and Co., London, 42-44 1969.
4. Walley, J. E., The Kitchen., Constable and Co, London 40-44 1960.
5. Ars anoğlu. S., Melamin Standardı, Standart, Ekonomik ve Teknik Dergi, 1976 15 : 172 : 21 Nisan.
6. Faulkner, R., Faulkner, S., Inside Today's Home, Holt Rinehart and Winston Inc., New York, 227-233 1969.